

ACC. N.R. M.10791:1-8.

Landskap: Småland Upptecknat av: Ingvar Jonsson
Härad: Allbo Adress: Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Fröken Ingrid Pettersson
Uppteckningsår: 1948 Född år 1866 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehåller uppteckningar från Spånshult i Vislanda socken:

Om kalenderdagar, sidan 1.

Hemmets prydande, sidorna 2 -- 4. *LuF 49.*

Julafton, sidorna 5 -- 8.

Juldagen, sidan 8.

Skriv endast på denna sida!

Om kalenderdagar.

Fröken Pettersson, som är född och uppvuxen i Spånhult i Vislanda, berättar här om vad man hade märken och icke märken på där under hennes uppväxttid.

1. Någon viss dag, då man skulle släppa ut djuren på våren hade man inte.
2. Linet skulle man så på Karolina-dagen.
3. Bönorna brukade man sätta i nionde vacke.
4. Nej, några bergssluttningar finns inte här.
5. Man brukade säga att "ger Erika ax, ger olof kaka".
Det var menat om rågen.
6. Urbanus hade man inte som någon märkesdag.
7. Peregrinus hade man inte heller som märkesdag.
8. Hemma hade vi rätt långt till sjö, så där var ingen, som metade.
- 9: Vårfrudagsafton skulle man sluta att använda lyse på våren. Något talesätt om tranan är inte känt.
10. Det är inte bekant, när de gick skallgång efter varg.

Hemmets prydnade.

Fröken Pettersson är född i Spånshult i Vislanda i samma gård, som Peter Wiselgren var född. Fröken Petterssons morfar var bror till Wiselgren. Här talar Hon om huru hennes hem var prytt under hennes barndom.

1. Till midsommar brukade vi alltid sätta in löv hemma. Där var stor öppen spis och i den brukade man sätta in en hel liten björk, som fyllde hela spisen. Små lövkvistar brukade man sätta också vid fönstren och vid sängarna. Vid något annat tillfälle lövades inte.

2. Till jul brukade mina föräldrar bestro golvet med finhackat granris, som sedan fick ligga till tredjedagen, då det sopades ut. Till midsommar brukade de ropa aspelöv och strö på golvet i stugan. Vid några andra tillfällen beströde man inte golvet med något. Skurade gjorde man till större högtiderna. Några mattor hade vi inte på golvet.

3. Hemma var stugrummet tapetserat, men i farstun var det bara timmerväggarna, fast de voro målade med lite blommor på. Till jul fästes en bonad upp. Den bestod av målningar på tjockt pappær. Den var lång, så att den täckte en hel väg. Målningarna på den föreställde händelser ur Jesu liv.

ACC. N:R M. 10791:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

Hemma hade vi inga tavlor först jag minns, men sedan började man köpa tavlor av en del, som gingo och sålde. De voro mest med Frälsarens bild och andra bibliska motiv. Men Luthers och Arndts porträtt förekommo också.

4. Dukar hade man aldrig varken på skåp eller bord i vardagslag. Det var endast vid de större högtiderna och om man bjudit främmande, man lade på sådana. Särskilt mönstrade dukar för olika högtider hade man inte, och inte heller minns jag någon särskild prydnad av bordet vid vissa familjefester. Några prydnader på skåp eller bord hade man inte heller utom vid jul, då satte man upp ljusstakar med ljus i både på skåpen och på bordet.

5. Förutom i köket fanns det spis endast i stugrummet hemma. Det var en stor öppen spis, där man kunde se igenom skorstenen ut. Den var murad som ett valv. Den vitades med kalk ibland.

6. Vi hade en liten blecklampa med en liten rund garnveke i. Den saknade glas över lågan, och det ljus den lämnade var obetydligt. För övrigt lyste vi oss rätt mycket med talgljus. Sådana stöpte man en hel mängd till jul. Det var först senare man började med större fotogenlampor med skruvbar veke och glas över lågan. Sedan kom det ju lampor

av en massa olika variationer, men hela min uppväxttid hade vi inte annat än den lilla blecklampan och talgljus att lysa oss med hemma.

7. Den enda krukväxt jag minns mor hade, vare en kaktus med stora breda blad, som blevo rätt höga. Sedan började man ju att plantera olika krukväxter, men det vanligaste var pelargonier. Somliga hade för sig att man skulle stjäla sticklingar för att de skulle växa bättre, och framför allt skulle man inte tacka, om man fick en stickling, men jag har då aldrig brytt mig om sånt där.

8. Vid jul hade vi alltid juladuk i taket. Det var en stor lång drällduk, som fästes upp på julafton, och sedan skulle vara uppe hela julen. I hörnen på den hängdes äpplen. Några julkronor hade vi inte hemma, men där var ett par grannflickor, som brukade göra halmkronor. De bestodo av en krans, som de flätade av råghalm och något garn eller band i, och så gjorde de små rosetter av ax och band i den. De bundo sedan trådar, så att de kunde gånga upp den i taket. Några ljus satte man inte i dessa halmkronor.

Julafton.

Fröken Petterson, som är född på samma gård i Spånshult, där Peter Wiselgren föddes, vilken var broder till hennes ~~FAR~~ morfar, ^{oft} talar här, hur det gick till på julafton i hennes hem. Fadern var hemmansägare.

Julaftons morgon skulle man tidigt upp. Julduken skulle vara uppinnad i taket före dager. På förmiddagen skulle man bära in ved, så att den räckte över de första juldagarna. Några julstänger eller dylikt satte man inte upp. Julmekar ~~sätte~~ man upp minst två i var sitt träd. De skulle vara till föda åt fåglarna, men någon annan betydelse gav då inte mina föräldrar dem.

Dopp i grytan skulle man ha på julafton vid tolvtiden, när man gjort undan sysslorna. Denna måltid hade inet annat namn än dopp i grytan.

Kreaturen fick inte något särskilt foder någon av juldagarna ^{hän} hema, utan det var som vanligt.

Sedan man doppat i grytan, skulle alla tvätta sig ordentligt, men något egentligt bad förekom inte. Inte heller lade man något i vattnet eller dylikt. Sedan man tvättat sig, tog man på rena kläder alltigenom, och ofta skaffade man

sig något nytt också till jul, och det skulle man taga på sig nu, men någon annan orsak än att man skulle vara ren och snygg till högtiden hörde jag aldrig.

Vi hade en stor lång bonad hemma, som vi hängde upp till jularna. Den bestod av tjockt papper, och på den var målat ~~XXXXX~~ bilder ur Jesu liv. Dessutom hade vi julabrev. Det var tryckta ark med dels bibliska motiv och dels andra bilder. En del kunde också vara skämtsamma. Sådana hade vi många, och de pinnades upp på väggarna ~~till~~ julen. På bordet och på skåpen sattes ljusstakar med ~~XXXX~~ hemstöpta talgljus i. I taket upphängdes, som sagt, juladuken. Det var en tämligen lång vit drällduk, som fästes upp med ena ändan framme vid gavelfönstret. I de fyra hörnen på duken brukade man hänga äpplen. Hemma hade vi inte någon julkrona, men ett par grannflickor brukade göra sådana av halm. De flätade en krans av råghalm med något garn eller band i, och på den gjorde de rosetter av ax och band. Sedan band de i trådar i kransen, så att man kunde hänga den som en krona i taket. De skulle tjäna som prydnad. Något annat vet jag inte. Andra julprydnader hade vi inte.

Julgran hade vi inte någon hemma, och jag har inte haft någon sedan heller. Annars började man med sådana,

när jag började bli vuxen, men hurudant de klädde dem då, minns jag inte precis.

Julhalm förekom inte i mitt hem.

Julbrasan var det inte något särskilt märkvärdigt med, men det brann alltid en brasa i spisen på eftermiddagen och kvällen.

Julklappar hade vi inte några. Knekten skulle ha julakost, som det kallades till jul. Den kom han och tog upp själv någon av dagarna för jul. Den skulle bestå av en brödkaka ett isterband, en bit fläsk och ett ljus, och sen kunde han få lite extra också ibland.

Till jul bakades både grova och fina limpor. Man skulle baka, så att det räckte till framåt mars månad, men något särskilt med det brödet var det inte, och inte sparades det något till djuren heller i mitt hem åtminstone. Var och en skulle ha en julhög, och den brukade bestå av en kaka av varje sort man bakat till jul. Någon särskild form på julkakorna hade vi inte hemma.

På julaftons kväll skulle man ^{ha} lutfisk, vit gröt samt ett stort fat sovel på bordet. Rim till gröten eller sådant förekom inte och inte heller några föreställningar eller cere-

monier i samband med denna måltid.

Julnatten brände man alltid ljus hela natten, men någon annan förklaring till det än att det skulle påminna om ljuset, som kommit i världen den natten, hörde jag aldrig. Några tydor eller dyligt förekom aldrig hemma, ty mina föräldrar brukade aldrig syssla med sådant, och inte trodde de på det heller.

Juldagen.

När man gick till julottan, brukade någon i laget hära en lykta med tjärved i som lyse. Lyktan var ~~fäst~~^ä på en lång stång, så att den lyste ett stycke omkring. De som voro nere från församlingen, måste byta stickor flera gånger under vandringen till kyrkan, varför en annan i laget bar en säck med tjärvedstickor. Hem från julottan brukade man skynda sig så fort, som möjligt. Man sade visst, att den som kom först från julottan i byn skulle först få inbäggat det kommande året, men hur många det var, som trodde på det, vet jag inte. Juldagen var man alltid hemma och i stillhet var och en hos sig.

De övriga juldagarna förekom inte något särskilt, som jag minns. Tjugonde dag knut ansåg man julen var slut.